

ავღანეთ-პაკისტანის კონფლიქტი: ისტორია და გადაწყვეტის პერსპექტივები

მარინა იზორია
სოციალურ მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

გურამ მარხულია
ისტორიის დოქტორი
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

<https://doi.org/10.52340/gbsab.2026.57.07>

საკვანძოსიტყვები: ავღანეთი, პაკისტანი, ინდოეთი, პუშტუნისტანი, კონფლიქტი, დურანდის ხაზი, ბელუჯისტანი.

შესავალი. წინამდებარე სტატია იკვლევს ავღანეთ-პაკისტანის კონფლიქტის ისტორიულ მიზეზებს. დღეს ავღანეთ-პაკისტანის კონფლიქტმა განახლებული ძალით იფეთქა და მიიპყრო გლობალური საზოგადოების ყურადღება, რაც მიანიშნებს, რომ აღმოსავლეთში ახალი ცხელი წერტილი ჩნდება. სტატია ფოკუსირებულია ავღანეთსა და პაკისტანს შორის საზღვარზე მიმდინარე მოვლენებზე და გვთავაზობს კონფლიქტის გადაწყვეტის პროგნოზებს.

სახელმწიფო საზღვრების საკითხი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რადგან ეროვნული საზღვრები ხშირად არ ემთხვევა სახელმწიფო საზღვრებს და ბევრი ეთნიკური ჯგუფი სხვა სახელმწიფოს ფარგლებშია მოქცეული, რაც იწვევს სასაზღვრო დავებს და „სამართლიანობის აღდგენის“ სურვილს, რაც თითოეულისთვის უნიკალურია. ასეთ სახელმწიფოებს მიეკუთვნება პაკისტანი და ავღანეთიც, რომლებიც ვერ აღწევენ კონსენსუსს საზღვარზე. პაკისტანი აღიარებს ე.წ. დურანდის¹ ხაზს, რომელიც 1893 წელს შეიქმნა, როგორც ორ ქვეყანას შორის სახელმწიფო საზღვარი, ხოლო ავღანეთი ამ ხაზს ლეგიტიმურად არ მიიჩნევს და ყველა ღონეს ხმარობს მის გადახედვაში. ავღანეთის საგარეო პოლიტიკის ეს ხაზი აშკარა იყო ავღანეთის ყველა მთავრობაში, რომელიც 1893 წლის ხელშეკრულების ხელმოწერიდან დღემდე მართავდა ქვეყანას.

ეს რეგიონი ყოველთვის იყო ადგილი, სადაც ბევრი ინტერესი იკვეთებოდა და თითოეული მხარე საკუთარი დღის წესრიგის მიღწევას ცდილობდა. დურანდის ხაზის გასწვრივ კონფლიქტის ხელსაყრელი გადაწყვეტა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რომელ მხარეს აირჩევენ დიდი ძალები. აქ, თავის მხრივ, კონფლიქტში სხვადასხვა მხარის მხარდამჭერი სახელმწიფოების ინტერესები შეიძლება შეეჯახოს.

ამ კვლევის მიზნებია სასაზღვრო დავის მიზეზების, ავღანეთ-პაკისტანის საზღვარზე არსებული ვითარების შესწავლა და ორ ქვეყანას შორის საზღვარზე მიმდინარე პროცესების მომავალი განვითარების პროგნოზირება.

ძირითადი ნაწილი

დღეს, ამ ორ ქვეყანას შორის განვითარებული რთული პოლიტიკური დინამიკის

¹ მორტიმერ დიურანი (1850 - 1924) - იყო ბრიტანელი ანგლო-ინდოელი დიპლომატი, ისტორიკოსი და მწერალი. იგი ცნობილია ავღანეთ-ბრიტანეთის საზღვრის დამყარებით, რომელიც დღესაც არსებობს ავღანეთსა და პაკისტანს შორის და მის პატივსაცემად ცნობილია, როგორც დურანდის ხაზი.

გასაგებად, აუცილებელია მივმართოთ ავღანეთ-პაკისტანის ურთიერთობების ისტორიულ გამოცდილებას. ეს განსაკუთრებით აქტუალურია იმის გამო, რომ დღეს, ანუ 2026 წელს, ზუსტად 76 წელი შესრულდა ორ ქვეყანას შორის პირველი სასაზღვრო კონფლიქტიდან¹.

დურანდის ხაზის გასწვრივ ავღანეთ-პაკისტანის კონფლიქტის საკითხს სხვადასხვა მეცნიერი ხშირად ახსენებს თავის კვლევებში. მაგალითად, რ. აბდულოვი, [4] იუ. პ. ლალეტინი [5] და სხვები იკვლევენ პუმტუნების ფაქტორის როლს ავღანეთ-პაკისტანის სასაზღვრო კონფლიქტის განვითარებაში, ასევე იმას, თუ როგორ გამოიყენეს ქვეყნებმა პუმტუნების საკითხი თავიანთ სასარგებლოდ.

ე.წ. დურანდის ხაზი შეიქმნა 1893 წლის სამშვიდობო ხელშეკრულებით, რომლითაც დასრულდა 1878-1881 წლების ინგლის-ავღანეთის ომი. ხელშეკრულებას ხელი მოაწერეს ავღანეთის ემირმა, აბდურაჰმანმა, და ბრიტანეთის ინდოეთის ადმინისტრაციის საგარეო საქმეთა მინისტრმა, მ. დურანდმა და დაადგინა სახელმწიფო საზღვარი ავღანეთსა და სამხრეთ აზიაში ბრიტანეთის სამფლობელოებს შორის. დურანდის ხაზი ყოფდა ამ ტერიტორიაზე (იმ დროს არაფორმალურად ცნობილი როგორც პუმტუნისტანი²) მცხოვრებ პუმტუნებს.

ახლა მათი ნაწილი ბრიტანეთის იმპერიის მოქალაქე გახდა, დანარჩენები კი ავღანეთის იურისდიქციის ქვეშ რჩებოდნენ. გარდა ამისა, დურანდის ხაზი ბელუჯისტანის ტერიტორიას ავღანეთისგან ბრიტანული ინდოეთის სასარგებლოდ გამოყოფდა, რითაც ავღანეთს არაბეთის ზღვაზე გასასვლელი ეკეტებოდა. სამშვიდობო ხელშეკრულება ასევე ითვალისწინებდა, რომ ავღანეთის ტერიტორიის თხელი ზოლი ჩინეთამდე გავრცელდებოდა, რაც რუსეთის იმპერიის სამფლობელოებს ბრიტანული ინდოეთისგან გამოყოფდა [6].

ხელშეკრულება სამ ენაზე დაიდო: ინგლისურ, დარი³ და პუმტუ⁴, ბრიტანელები კი უზრუნველყოფდნენ, რომ ინგლისურენოვანი ტექსტი საბოლოო ვერსია ყოფილიყო, რაც საკმაოდ ხელსაყრელი იყო, რადგან ავღანეთის ხელისუფლებას, მათ ინგლისური ენის არცოდნის გამო, წარმოდგენა არ ჰქონდა მის შინაარსზე. ამან შემდგომში გამოიწვია 1919 წლის ინგლის-ავღანეთის კონფლიქტი, რომელიც ავღანეთსა და ბრიტანეთის იმპერიას შორის საზღვრის შესახებ დებატების ფონზე გამწვავდა. თუმცა, ბრიტანეთის ზეწოლის ქვეშ, ავღანეთმა უხალისოდ დაადასტურა მასზე დაწესებული შეთანხმება. დურანდის ხაზი ფაქტობრივად ადგენდა სახელმწიფო საზღვარს მომავალ პაკისტანსა და ავღანეთს შორის. პაკისტანმა უპირობოდ მიიღო ეს საზღვარი, მაგრამ ავღანეთი არასდროს შერიგებია საკუთარი ტერიტორიის ასეთ თავხედურ ანექსიას და მისი „წამყვანი“ ერის - პუმტუნების - დიდი ნაწილის გამოყოფას. მიუხედავად იმისა, რომ ოფიციალურად ხელი მოეწერა შეთანხმებას, რომელიც ადასტურებდა ავღანეთთან სახელმწიფო საზღვრის სტატუსს, კულისებში ავღანეთის მთავრობა არ აღიარებდა ამ ხელშეკრულებას. შედეგად, თითქმის საუკუნე-ნახევრის განმავლობაში დურანდის

1 ავღანეთსა და პაკისტანს შორის პირველი სერიოზული კონფლიქტი 1947 წელს პაკისტანის ჩამოყალიბებისთანავე დაიწყო, როდესაც ავღანეთმა უარი თქვა დურანდის ხაზის ოფიციალურ საზღვრად აღიარებაზე. ავღანეთი დაჟინებით მოითხოვდა პუმტუნების თვითგამორკვევის უფლებას, რამაც გამოიწვია დამაბულობის ზრდა და 1950 წელს პირველი შეიარაღებული შეტაკებები გაიმართა ორ მეზობელ სახელმწიფოებს შორის.

2 პუმტუნისტანის - („პუმტუნების ქვეყანა“) ტერიტორია, რომელიც დაახლოებით 150 000 კვადრატულ კილომეტრს მოიცავს და დაახლოებით 6 მილიონი მოსახლეობით (1947 წლის მონაცემებით). 1819 წლამდე პუმტუნისტანი დურანდის იმპერიის ნაწილი იყო მისი დაშლის შემდეგ, მისი აღმოსავლეთი რეგიონები პენჯაბის სიქჰმა მმართველებმა მიიტაცეს. XIX საუკუნის მეორე ნახევარში პუმტუნისტანის მიწა ბრიტანეთის ინდოეთს შეუერთდა. პუმტუნებმა არაერთხელ სცადეს ბრიტანეთის მმართველობის დამხობა (ყველაზე დიდი აჯანყებები იყო 1897, 1919-1923 და 1930 წლებში).

3 დარი და ფარსი - ერთი და იგივე ენაა, დარი მხოლოდ ოფიციალური სახელწოდებაა, რომელსაც ავღანეთის მთავრობა იყენებს

4 პუმტუ - პუმტუნების ენაა, აღმოსავლეთ ირანული ენა. ავღანეთის ოფიციალური ენაა.

ხაზი ავღანეთსა და პაკისტანს შორის კონფლიქტისა და დამაბულობის წყაროს წარმოადგენდა და ეს დაპირისპირება ნებისმიერ დროს შეიძლებოდა აფეთქებულიყო ახალი ძალით.

1947 წელს ბრიტანული ინდოეთი ორ სახელმწიფოდ: ინდოეთად და პაკისტანად დაიშალა, ხოლო დურანდის ხაზი ავღანეთ-პაკისტანის ურთიერთობებში ისევ დაბრკოლებად იქცა. ავღანეთის ემიგრებმა უარი თქვეს „ხაზის“ აღიარებაზე, როგორც ავღანეთსა და პაკისტანს შორის ოფიციალურ საზღვრად და აქტიურად დაიწყეს მისი გადახედვა. ავღანეთის დიპლომატიური ძალისხმევა ამ საკითხთან დაკავშირებით იმდენად შორს წავიდა, რომ 1947 წლის 30 სექტემბერს, როდესაც პაკისტანი გაეროში გაწევრიანდა, ავღანეთი ერთადერთი ქვეყანა გახდა, რომელიც მას ეწინააღმდეგებოდა, რითაც ეწინააღმდეგებოდა პაკისტანის საზღვრების და, შესაბამისად, დურანდის ხაზის აღიარებას¹.

გაერომ და მსოფლიოს საზოგადოებამ როგორც ჩანს თვალდახუჭა იმ გარემოებაზე რომ პაკისტანს, როგორც გუშინ დაბადებულ სახელმწიფოს მემკვიდრეობით ერგო ინგლისის კოლონიალური იმპერიის მიერ შექმნილი სახელმწიფო საზღვარი.

მამასადამე შეიძლება დავასკვნათ რომ, 1893 წელს დადებული ხელსეკრულება ჩაითვალოს ავღანეთსა და მომავალ პაკისტანს შორის სასაზღვრო საკითხთან დაკავშირებით დაპირისპირების საწყის წერტილად. ბრიტანეთის იმპერიის კოლონიურმა წარსულმა საფუძველი ჩაუყარა სხვადასხვა სახელმწიფოებს შორის არსებულ მრავალ მიმდინარე სასაზღვრო კონფლიქტს და ავღანეთ-პაკისტანის კონფლიქტი გამონაკლისი არ იყო.

მომდევნო საუკუნეშიც არ დაივიწყეს ავღანეთმა და პაკისტანმა დურანდის ხაზის არსებობა. ორმხრივი ურთიერთობები საკმაოდ წინააღმდეგობრივი იყო: ერთი მხრივ, ორივე მხარე კოორდინაციას უწევდა რადიკალურ ისლამიზმთან ბრძოლის ძალისხმევას, განსაკუთრებით სხვადასხვა საერთაშორისო ფორუმებზე, ხოლო მეორე მხრივ, ისინი ორმხრივ პრეტენზიებს, ბრალდებებსა და მოთხოვნებს აყენებდნენ სადავო ტერიტორიებთან დაკავშირებით. უფრო მეტიც, ურთიერთობებს აფუჭებდა ორივე სახელმწიფოს აქტიური ქმედებები სადავო ზონაში.

1955 წელს პაკისტანმა გადაწყვიტა ემბარგო დაეწესებინა ავღანეთში ბენზინის მიწოდებაზე და მკვეთრად შეამცირა საგარეო ვაჭრობა ავღანეთთან.

1970-იანი წლების ბოლოს ქვეყნებს შორის ურთიერთობები სწრაფად გაუარესდა. პაკისტანის ტერიტორია ავღანეთის ოპოზიციური ძალების შეიარაღებული ბრძოლის მთავარ ბაზად იქცა ქაბულში ცენტრალური მთავრობის წინააღმდეგ.

უნდა აღინიშნოს, რომ პაკისტანის ტერიტორიის ავღანეთის შეიარაღებული დაჯგუფებების თავშესაფრად გადაქცევამ მწვავე პრობლემები შეუქმნა თავად ისლამაბადს. 1979-1989 წლების კრიზისმა, რომელიც დაკავშირებული იყო საბჭოთა ჯარების ავღანეთში ყოფნასთან და შემდეგ პრეზიდენტ ნაჯიბულას მთავრობის წინააღმდეგ მოჯაჰედების საქმიანობის გააქტიურებასთან, თავად პაკისტანს მთელი რიგი პრობლემები შეუქმნა, რაც დამანგრეველ გავლენა მოახდინა ქვეყნის შიდა ვითარებაზე.

მას შემდეგ წარმოქმნილი ნეგატიური ტენდენციები დღემდე გრძელდება. პაკისტანი ეთნიკურ, ტომობრივ და სექტანტურ სისხლისღვრას განიცდის. სუნიტები

¹ თავის მხრივ, პაკისტანმა მტკიცედ განაცხადა, რომ ავღანეთმა უნდა აღიაროს დურანდის ხაზი და დათანხმდეს ორ ქვეყანას შორის 2640 კილომეტრიანი საზღვრის პატივისცემას. ამგვარად, ისლამაბადი უგულვებელყოფს ავღანეთის მტკიცებას, რომ კოლონიური მმართველობის დროს ბრიტანელების მიერ გავლებულმა ამ საზღვარმა ავღანეთს პუშტუნების მიწები წაართვა, რომლებიც საბოლოოდ პაკისტანის კონტროლის ქვეშ აღმოჩნდა. სასაზღვრო საკითხისადმი ასეთმა დიამეტრალურად დაპირისპირო მიდგომებმა გარდაუვლად გამოიწვია პოლიტიკური დაპირისპირება ქაბულსა და ისლამაბადს შორის.

კლავენ შიიტებს და აჰმადიას სექტის მიმდევრებს. დანარჩენები მცირერიცხოვან ქრისტიანებს ხოცავენ. შედეგად, დღეს პაკისტანის დამფუძნებელი მამების - მოჰამედ ალი ჯინასა და ალამ იკბალის - ოცნება რეალობისგან უფრო შორს არის, ვიდრე ოდესმე. პაკისტანი ტიპიური ჩავარდნილი სახელმწიფოა, თუმცა ბირთვული იარაღის მფლობელი. მხოლოდ იმის გათვალისწინება შეიძლება, თუ ეს არსენალი რელიგიური ფანატიკოსების ხელში აღმოჩნდება, რომლებმაც თავიანთი ძალები გააერთიანეს როგორც პაკისტანის, ასევე ავღანეთის მთავრობების წინააღმდეგ.

ქვეყანაში სიტუაციის სტაბილიზაციის სურვილმა, ასევე პაკისტანის საგარეო პოლიტიკურმა პოზიციამ აიძულა ისლამაბადი, გაეძლიერებინა ავღანეთთან ტერიტორიული საკითხის მოგვარება. პაკისტანმა მხარი დაუჭირა გაეროს გენერალური მდივნის წინადადებას ავღანეთის პრობლემის პოლიტიკური მოგვარების შესახებ, რომელიც 1991 წლის მაისში იყო წარდგენილი, და მხარი დაუჭირა საბჭოთა-ამერიკის შეთანხმებას, რომელიც ითვალისწინებდა კონფლიქტში ჩართული ყველა ავღანური მხარისთვის იარაღის მიწოდების ერთდროულად შეწყვეტას, რომელიც 1992 წლის 1 იანვრიდან ამოქმედდებოდა. თუმცა, ისლამაბადმა მალევე უგულებელყო ეს შეთანხმებები.

ნაჯიბულას მთავრობის დამხობის შემდეგ (1992 წლის აპრილი), პაკისტანი იყო პირველი, ვინც ქაბულის ახალი მთავრობა აღიარა. 1994 წლის შემოდგომამდე ისლამაბადი ინარჩუნებდა კონტაქტს ბურჰანუდინ რაბანის მთავრობასთან. 1992 წლის ივლისში მიღწეული იქნა შეთანხმება პაკისტან-ავღანეთის ერთობლივი კომისიის შექმნის შესახებ, რათა განევითარებინათ ვაჭრობა, ეკონომიკა, კულტურა და სხვა სფეროები, თუმცა შეთანხმება ქალაქდზე დარჩა. ასევე მიმდინარეობდა მოლაპარაკებები პაკისტანის მიერ ავღანური გაზის შესყიდვისა და ჯალალაბად-ქაბულის გზატკეცილის აღდგენის სარემონტო სამუშაოების ორგანიზების შესახებ პაკისტანის დახმარებით, თუმცა ეს პროექტები უშედეგო აღმოჩნდა. ამავდროულად, ისლამაბადმა სცადა მეომარ ავღანურ დაჯგუფებებს შორის შუამავლობა, თუმცა ამ „შუამავლობის სამსახურებმა“ მხოლოდ გაამწვავა კონფლიქტები ავღანელებს შორის. 1994 წლის დასაწყისში ბენაზირ ბჰუტოს მთავრობამ შესთავაზა ავღანეთს მშვიდობის შესახებ რეგიონალური კონფერენციის ჩატარება, რომელშიც შეიკრიბებოდნენ მეომარი ავღანური დაჯგუფებები და წარმომადგენლები პაკისტანიდან, ირანიდან, საუდის არაბეთიდან, ტაჯიკეთიდან, თურქმენეთიდან და უზბეკეთიდან. თუმცა, ამ ინიციატივებმა ვერ შეძლო დამაბულობის განმუხტვა. ღია საზღვრისა და ორივე მიმართულებით თავისუფლად გადაადგილების შესაძლებლობის გათვალისწინებით, ავღანეთის ხელისუფლება ხშირად ადანაშაულებს პაკისტანელ კოლეგებს ავღანეთის ტერიტორიაზე მებრძოლების შეღწევაში თანამონაწილეობაში, ზოგჯერ კი ბოროტ განზრახვაშიც კი, რასაც ისინი ავღანეთში დესტაბილიზაციის ერთ-ერთ მთავარ მიზეზად მიიჩნევენ. პაკისტანის ხელისუფლება, თავის მხრივ, ასეთ ბრალდებებს აბსურდულს უწოდებს და აღნიშნავს, რომ ავღანეთთან საზღვარზე, პაკისტანის მხარეს, 80 000-ზე მეტი პაკისტანელი ჯარისკაცია განლაგებული, რომლებიც მონაწილეობენ როგორც თალიბანის, ასევე ალ-ქაიდას აქტივისტების ფიზიკური განადგურების ოპერაციებში. კერძოდ, ქაბულმა მკვეთრად გააკრიტიკა ისლამაბადის მიერ 2005-2006 წლებში სამხრეთდაჩრდილოეთ ვაზირის ტანში ადგილობრივ თალიბანთან დადებული ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ შეთანხმებები, ასევე 2008 წლის გაზაფხულზე მიღწეული მსგავსი შეთანხმებები. ავღანეთის ხელისუფლების პერსპექტივიდან გამომდინარე, ამ პოლიტიკურმა მანევრებმა თალიბანს საშუალება მისცა დაესვენა და ძალები გადაეჯგუფებინა. გახშირდა პაკისტანის წინააღმდეგ ღია ბრალდებების შემთხვევები ავღანეთში მოქმედი თალიბანის პირდაპირი მხარდაჭერის შესახებ, სიტუაციაზე

პირდაპირი გავლენის მოხდენისა და ისლამაბადის სასარგებლოდ გამოყენების მიზნით. მაგალითად, 2008 წლის 25 ივნისს, ავღანეთის ხელისუფლებამ პირველად საჯაროდ დაადანაშაულა პაკისტანი პრეზიდენტ ჰამიდ კარზაის მკვლელობის მცდელობის დაგეგმვაში 2008 წლის 27 აპრილს ქაბულში გამართული ალლუმის დროს. პაკისტანმა ქაბულიდან წამოსული ეს ბრალდებები უარყო, როგორც „ცუდად შეთხზული ტყუილი“. „ისინი ხშირად აკეთებენ ასეთ პროვოკაციულ განცხადებებს“, - თქვა პაკისტანის თავდაცვის მინისტრმა ჩაუდრი აჰმედ მუხტარმა. „ჩვენ მათ უგულვებელყოფთ, რადგან ვიცით, რომ ეს ტყუილია“. მინისტრის თქმით, ავღანეთის ხელმძღვანელობის ასეთი ნაბიჯები უარყოფითად მოქმედებს ტერორიზმთან ომზე. ასეთი თავდასხმების ზედაპირული ანალიზიც კი იმაზე მიუთითებს, რომ ქაბულმა შეიმუშავა საკუთარი სტრატეგია, რათა მაქსიმალურად გამოიყენოს ის, რაც დღეს რეგიონში ხდება. უფრო მეტიც, ავღანეთში არასტაბილურობა უფრო შიდა ფაქტორია, ვიდრე გარე.

2008 წლის შემდეგ ავღანეთ-პაკისტანის ურთიერთობებში ცვლილების გარკვეული ნიშნები შეიმჩნეოდა, როდესაც ისლამაბადში პრეზიდენტ ასიფ ალი ზარდარის ხელმძღვანელობით ახალი დემოკრატიული მთავრობა ჩამოყალიბდა. თუმცა, ორი ქვეყნის საგარეო პოლიტიკის სტრატეგიებში ფუნდამენტური ცვლილება ჯერ კიდევ შორს არის.

ამასობაში, დამაბულობა კვლავ იზრდება როგორც ავღანეთში, ასევე პაკისტანში. ისლამაბადის ქუეიდ-ე-აზამის უნივერსიტეტის პროფესორმა პერვეზ ჰუდბოიმ 2009 წელს განაცხადა, რომ დედაქალაქიდან სულ რაღაც 100 კილომეტრში თალიბანის ბოლოდროინდელი შეტევა პაკისტანის მთავრობისთვის გამოფხიზლების ზარი იყო. „სიტუაცია სავალალოა და ეს ფაქტია“, - აღნიშნა პროფესორმა ჰუდბოიმ. „ასევე ფაქტია, რომ თალიბანმა ქვეყნის მნიშვნელოვანი ნაწილი დაიპყრო. მათი პოზიციები გაძლიერდა არა მხოლოდ ტომობრივ რაიონებში. მათ შეაღწიეს და აქტიურად მოქმედებენ ჩვენს ქალაქებში და ეს კიდევ უფრო საშიშია“. სამხედრო ექსპერტის, ტალატ მასუდის თქმით, „თალიბანი დაინტერესებულია პაკისტანის ამჟამინდელი ადმინისტრაციის ფუნქციონირების შეფერხებით. მათ აქვთ საკუთარი ხედვა იმის შესახებ, თუ როგორი უნდა იყოს პაკისტანი. და ეს ხედვა სრულიად ეწინააღმდეგება პაკისტანის სახელმწიფოებრიობას“. მასუდი მიიჩნევს, რომ ავღანეთ-პაკისტანის ურთიერთობები დამაბულობი რჩება ავღანეთში მზარდი არასტაბილურობის გამო, რაც ბევრი პაკისტანელის აზრით, მათ უსაფრთხოებაზე ახდენს გავლენას. მაგალითად, 2009 წელს, აშშ-ის მხარდაჭერით, პაკისტანმა ავღანეთის სასაზღვრო რაიონებში სამხედრო ოპერაციების სერია ჩაატარა, რამაც ავღანეთის ხელისუფლება აიძულა, პაკისტანი ტერორიზმის შეწყნარებაში დაედასაშაულებინა.

ავღანეთში ამრავ ღანის პრეზიდენტობის დროს სასაზღვრო დავა უცვლელი დარჩა. ისლამაბადი და ქაბული კვლავ აგრძელებდნენ საჩივრების გაცვლას და ერთმანეთს ტერორისტების დახმარებაში ბრალდებებს უყენებდნენ.

თუმცა, ამ პერიოდში სასაზღვრო დავაში მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო სასაზღვრო რაიონებში მცხოვრებ მოსახლეობაში ჭორის გავრცელება. მცხოვრებლებმა მოითხოვეს, რომ ავღანეთისა და პაკისტანის მთავრობებმა დურანდის ხაზის კანონიერება რეფერენდუმზე დააყენონ და მოსახლეობას ჰკითხონ, როგორ ხედავენ ხაზის სტატუსს და სურთ თუ არა პაკისტანის მოქალაქეებად დარჩენა ან ავღანეთთან შეერთება. ეს მოთხოვნები მომდინარეობდა ადგილობრივი შემფოთებული მოსახლეობისგან, რომ კონფლიქტი შეიძლება სერიოზულ კრიზისში გადაიზარდოს, რაც კიდევ უფრო გაამწვავებს მათ ისედაც არასტაბილურ მდგომარეობას ტერორისტული საფრთხის გავრცელების გამო. გარდა ამისა, პუშტუნები შიშობენ, რომ უარყოფითი შედეგის

შემთხვევაში მათი უფლებები კიდევ უფრო დაირღვევა.

2022 წლის 16 თებერვალს, „თალიბანმა“ ოფიციალურად განაცხადა, რომ „ავღანეთის ისლამური საამირო“ პაკისტანს არ მისცემს უფლებას, ცალმხრივად გააგრძელოს გამაგრებული ნაგებობების მშენებლობის უფლება ავღანეთ-პაკისტანის საზღვარზე, რომელიც ე.წ. „დურანდის ხაზის“ გასწვრივ გადის [10] და ყველაფერს გააკეთებს ამ მშენებლობების შესაჩერებლად.

ავღანეთში „თალიბანის“ მმართველობის მთელი პერიოდის განმავლობაში, მათსა და პაკისტანის სამხედროებს შორის სასაზღვრო შეტაკებები მუდმივად გრძელდება. 2022 წლის სექტემბერში, საზღვარზე კიდევ ერთი შეტაკება მოხდა თალიბანსა და პაკისტანის სასაზღვრო დაცვას შორის. თალიბანმა, პაკისტანი საზღვრის დაბომბვაში დაადანაშაულა [6]. თალიბანის თქმით, პაკისტანის ჯარები დურანდის ხაზთან საკონტროლო პუნქტს აწყობდნენ და როდესაც თალიბანმა მიახლოება სცადა, ცეცხლი გახსნეს. ისლამაბადმა ინციდენტის ოდნავ განსხვავებული ვერსია წამოაყენა და ავღანეთი დაადანაშაულა: პაკისტანის სასაზღვრო დაცვას ხაიბერ-პახტუნხვას პროვინციის კურამის რაიონში ცეცხლი გაუხსნეს, რის შედეგადაც სამი ჯარისკაცი დაიღუპა, პაკისტანის მხარე კი იძულებული გახდა, წინააღმდეგობა გაეწია.

2022 წლის დეკემბერში კიდევ ერთი მასშტაბური სასაზღვრო შეტაკება მოხდა: პაკისტანში მდებარე ქალაქი ჩამანი ავღანეთმა მძიმე იარაღით დაბომბა, რის შედეგადაც ექვსი ადამიანი დაიღუპა და 17 დაიჭრა. ავღანეთ-პაკისტანის ურთიერთობებში სხვადასხვა მასშტაბის მრავალი მსგავსი ინციდენტიცაა, რაც იმ დასკვნამდე მიგვიყვანს, რომ დურანდის ხაზი ავღანეთსა და პაკისტანს შორის ორმხრივი ურთიერთობების გაართულების მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

დურანდის ხაზის გასწვრივ კონფლიქტის მოგვარების პერსპექტივების განხილვისას, პირველ რიგში, ღირს პასუხის გაცემა კითხვაზე, გადაიზრდება თუ არა სასაზღვრო კონფლიქტი სრულმასშტაბიან ომში. უახლოეს მომავალში? თალიბანი ამჟამად არ არის იმ მდგომარეობაში, რომ თავისი ინტერესები თავს მოახვიოს პაკისტანს, რომელიც ყველა ასპექტით გაცილებით ძლიერია. სავარაუდოდ, სიტუაცია შემოიფარგლება სასაზღვრო შეტაკებებით, მსხვერპლით, მაგრამ სრულმასშტაბიან ომში გადასვლის რისკები მცირეა. პაკისტანიც ამ ეტაპზე არ ჩაერთვება ამ ყველაფერში, რადგან მისი ეროვნული ინტერესები და შიდა პრობლემები დიდწილად გამორიცხავს ამას. პირველ რიგში, პაკისტანი ამჟამად აქტიურად ებრძვის შიდა სეპარატიზმს: პერიოდულად ხდება ბელუჯების და პუმტუნების აჯანყებები და ეს ეთნიკური ჯგუფები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ შიდა პოლიტიკაზე. პირველ რიგში, იგივე პუმტუნები და მათი შეხედულებები უკვე დიდი ხანია აქტიურად ფინანსდებიან ავღანეთიდან. მეორეც, ეს ჯგუფები შეპყრობილნი არიან საკუთარი დამოუკიდებელი ავტონომიის შექმნის იდეით და ცენტრალურმა მთავრობამ ვერ შეძლო ამ იდეის აღმოფხვრა. გრძელვადიან პერსპექტივაში, შესაძლებელია ფართომასშტაბიანი ავღანეთ-პაკისტანური ომი ტერიტორიებისთვის, თუმცა, აქ, უპირველეს ყოვლისა, თალიბანის პოზიციები უნდა გაძლიერდეს: მან უნდა მიაღწიოს საერთაშორისო აღიარებას, იპოვოს მოკავშირეები, დაამყაროს სავაჭრო ურთიერთობები, განავითაროს ბაზრები თავისი რესურსებისთვის და აღადგინოს ეკონომიკა და სოციალური კეთილდღეობა. ამ შემთხვევაში, ავღანეთი უკვე რეგიონულ ლიდერობას ითხოვს და დიდი ომის მიზეზი აღარ იქნება უბრალოდ ტერიტორიული გადანაწილება, არამედ რეგიონში წამყვანი ძალის სტატუსის დამკვიდრების სურვილი. ამ შემთხვევაში მთავარ როლს შეასრულებენ შეერთებული შტატების (იმ პირობით, რომ ის იმ დროისთვის არ დაკარგავს გლობალური ჰეგემონის როლს) და ჩინეთის პოზიციები: ვის დაუჭერენ მხარს, ვის მიაწვდიან ფულსა და იარაღს. დიდი ალბათობით, ინდოეთიც

შეიძლება ჩაერიოს ასეთ კონფლიქტში (ამ შემთხვევაში, ის, სავარაუდოდ, ავღანეთის მხარეს დაიჭერს), რომელიც, რა თქმა უნდა, ისარგებლებს სიტუაციით პაკისტანთან სასაზღვრო საკითხების მოსაგვარებლად.

შესაძლებელია თუ არა ამ დავის დიპლომატიური გზით მოგვარება? ნაკლებად სავარაუდოა. არცერთი მხარე არ არის მზად დათმობაზე წავიდეს ამ საკითხზე და ნებისმიერი შეთანხმების მიღწევა ორმხრივი კომპრომისის გარეშე შეუძლებელია.

ამგვარად, ისლამაბადს არ აქვს პრეტენზია მე-19 საუკუნის შეთანხმებასთან დაკავშირებით, თუმცა ქაბული უარს ამბობს მის აღიარებაზე. ავღანელები დურანდის ხაზს კოლონიური ეპოქის უსამართლო მემკვიდრეობად მიიჩნევენ, რომელიც პუშტუნებს მათი ისტორიული მიწებისგან ჰყოფს.

რაც შეეხება დღეს, სადავო ტერიტორიაზე ბრძოლები 2024 წლის მარტში დაიწყო. შემდეგ ავღანელებმა ასაფეთქებელი ნივთიერებებით დატვირთული სატვირთო მანქანა ააფეთქეს და სასაზღვრო პუნქტთან პაკისტანელ ჯარისკაცებს ცეცხლი გაუხსნეს. პაკისტანის ხელისუფლებამ თავდამსხმელებად თალიბები დაასახელეს და საჭაერო დარტყმები განახორციელეს ავღანეთის პროვინციებში, ხოსტა და პაქტიკაში.

მას შემდეგ, 2025 წლის შუა პერიოდებამდე, თითქმის ყოველთვიურად სხვადასხვა ინტენსივობის შეტაკებები ხდებოდა. ივლისში, ჩინეთის შუამავლობით, თითოეულმა ქვეყანამ თავის დედაქალაქში საელჩო გახსნა. ავღანეთმა პირობა დადო, რომ აქტიურად აღკვეთდა მებრძოლთა თავდასხმებს. თუმცა, ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმება ხანმოკლე აღმოჩნდა: ოქტომბერში პაკისტანმა დურანდის ხაზთან ახლოს 19 ავღანეთის სასაზღვრო საგუშაგოს დაკავების შესახებ განაცხადა.

2026 წლის 27 თებერვალს, პარასკევს, დილით ადრე, პაკისტანმა ქაბულსა და ყანდაჰარის პროვინციაზე საჭაერო დარტყმები განახორციელა. პაკისტანის ხელისუფლებამ ეს ავღანეთიდან „არაპროვოცირებულ დაბომბვაზე“ პასუხად შეაფასა, რამაც პაკისტანელი ჯარისკაცების სიცოცხლე შეიწირა.

პაკისტანის თავდაცვის მინისტრმა ხავაჯა მუჰამედ ასიფმა Twitter-ზე დაწერა, სადაც თალიბანთან დაპირისპირებას „ღია ომი“ უწოდა და აღნიშნა, რომ პაკისტანმა „50 წლის განმავლობაში ხუთი მილიონი ავღანელი მიიღო“ და „დღესაც კი მილიონობით ავღანელი შოულობს საარსებო წყაროს ჩვენს მიწაზე“. მან დასძინა, რომ „თალიბანმა ავღანეთი ინდოეთის კოლონიად აქცია“ და „ინდოეთის მარიონეტებად იქცა“.

„მათ ავღანეთში მთელი მსოფლიოდან ტერორისტები შეკრიბეს და ტერორიზმის ექსპორტი დაიწყეს. მათ თავიანთ ხალხს წაართვეს ძირითადი ადამიანის უფლებები. მათ წაართვეს ქალთა უფლებები, რომლებიც ისლამით არის გარანტირებული“. „პაკისტანმა ყველა ღონე იხმარა ნორმალურობის შესანარჩუნებლად, როგორც პირდაპირ, ასევე მეგობარი ქვეყნების მეშვეობით“, - დაწერა მან და დასძინა, რომ „მოთმინება ამოეწურა“.

გაეროს გენერალურმა მდივანმა ანტონიო გუტიერეშმა მოუწოდა ორივე ქვეყანას, მკაცრად დაიცვან საერთაშორისო სამართლის, განსაკუთრებით საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის, ვალდებულებები. გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესმა კომისარმა, ვოლკერ ტურკმა, ავღანეთსა და პაკისტანს დიალოგისკენ მოუწოდა. ავღანეთის საკითხებში გაეროს სპეციალურმა მომხსენებელმა, რიჩარდ ბენეტმა, მოუწოდა „სიმშვიდისა და საერთაშორისო ადამიანის უფლებებისა და ჰუმანიტარული სამართლის პატივისცემისკენ, კერძოდ, მშვიდობიანი მოსახლეობის დაცვისკენ“.

ჩინეთის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ განაცხადა, რომ ქვეყანა, „როგორც მეგობარი და მეზობელი“, „ღრმად შეშფოთებულია“ დამაბულობით და „დამწუხრებულია დანაკარგებით“. ჩინეთი მზადაა, დეესკალაციის შუამავლობაში

მიიღოს მონაწილეობა, აღნიშნულია სამინისტროს ოფიციალურ ვებ გვერდზე.

ირანმაც შესთავაზა შუამავლობა, როგორც ირანის საგარეო საქმეთა მინისტრმა, აბას არაღჩიმ განაცხადა, თუმცა ირანში დღეს მიმდინარე პროცესებიდან გამომდინარე რამდენად ექნებათ ამის რესურსი საკამათოა.

დასკვნა

როგორც ზემოთ აღინიშნა, დურანდის ხაზის გასწვრივ ავღანეთ-პაკისტანის სასაზღვრო კონფლიქტის სათავე მე-19 საუკუნეს, კერძოდ, 1893 წელს იღებს სათავეს, როდესაც ეს საზღვარი გავლებულ იქნა, რითაც ორ ქვეყანას შორის უთანხმოების თესლი დაითესა და ამ ტერიტორიაზე მცხოვრები ოდესღაც გაერთიანებული ხალხი გახლიჩა. სწორედ მაშინ დაიწყო ყველა ის წინააღმდეგობა, რომელიც ქვეყნებს შორის დღემდე არსებობს.

როგორ განვითარდება კონფლიქტი შემდგომში, ძნელი სათქმელია. ყველაფერი რიგ გარემოებებზეა დამოკიდებული: საერთაშორისო საზოგადოების მიერ თალიბანის აღიარება, ავღანეთში კონფლიქტის მოგვარება, ორივე მხარის მზადყოფნა კომპრომისზე წასასვლელად და ა.შ. შესაძლებელია თუ არა სრულმასშტაბიანი ომი? ჩვენ ვფიქრობთ, რომ კი. თუმცა, მნიშვნელოვანია გვახსოვდეს, რომ ისტორია სავსეა მსგავსი სასაზღვრო კონფლიქტებით და ამ შემთხვევებში ომიც კი არ არის გამოსავალი. როგორც წესი, ასეთი დავები საუკუნეების განმავლობაში გრძელდება, პერიოდულად იფეთქებს და შემდეგ ქრება, კომპრომისის მიღწევის გარეშე.

ლიტერატურა:

- [1]. Riaz Muhammad khan. Afghanistan and Pakistan: Conflict, Extremism, and Resistance to Modernity. Publisher. Johns Hopkins University Press ; Publication date. August 19, 2011.
- [2]. Riaz Muhammad khan. The Taliban Insurgency in Pakistan and Afghanistan: Violence, Suicide Attacks and the Search for Security in the Region Hardcover – July 5, 2008
- [3]. Joseph J. Collins. Understanding the War in Afghanistan: A Guide to the Land, the People, and the Conflict Paperback – February 1, 2013
- [4]. Abdulloev, R. (2013). Pushtuny v politicheskoy zhizni Afganistana [Pashtuns in the political life of Afghanistan]. Centralnaja Azija i Kavkaz. No. 3. P. 85-95. ISSN 1403-7068.
- [5]. Laletin, Ju. P. (2008). Mezhetnicheskoe vzaimodejstvie v Afganistane [interethnic interaction in Afghanistan]. Konflikty na Vostoke: jetnicheskie i konfessionalnye. Moscow. Aspekt press. P. 289-314.
- [6]. Dhar, A. P., Ponka, T. I., Dhar, P. (2019). Problema linii Djuranda v kontekste otnoshenij Pakistana i Afganistana [The problem of the Durand line in the context of relations between Pakistan and Afghanistan]. Mezhdunarodnye otnoshenija. No. 2. P. 98-107. ISSN 2454-0641.
- [7]. (2022) U «Talibana» vznikli pograničnye raznoglasija s Islamabadom [The Taliban had border disagreements with Islamabad]. EurAsia Daily. URL: <https://easaily.com/ru/news/2022/02/16/u-talibana-voznikli-pograničnye-raznoglasija-s-islamabadom> (accessed 05 May, 2023).
- [8]. (2022) Boj mezhdu talibami i armiej Pakistana: pogibli dva cheloveka [The battle between

the Taliban and the army of Pakistan: two people were killed]. EurAsia Daily. URL: <https://easaily.com/ru/news/2022/02/25/boy-mezhdu-talibami-i-armiey-pakistana-pogibli-dva-cheloveka> (accessed 01 May, 2023).

[9]. (2022) «Taliban» obvinil Pakistan v obstrele na granice [The Taliban accused Pakistan of firing at the border]. EurAsia Daily. URL: <https://easaily.com/ru/news/2022/09/14/taliban-obvinil-pakistan-v-obstrele-na-granice> (accessed 06 May, 2023).

[10]. <https://www.cfr.org/articles/why-are-the-afghan-taliban-and-pakistan-in-an-open-war>

THE AFGHAN-PAKISTAN CONFLICT: HISTORY AND PROSPECTS FOR RESOLUTION

Marina Izenia

Sokhumi state University

Guram Markhulia

Doctor of History, Associate Professor Sokhumi state University (Georgia)

RESUME

This article examines the historical causes of the Afghan-Pakistani conflict. Today, the Afghan-Pakistani conflict is flaring up with renewed vigor, attracting the attention of the global community and suggesting that a new flashpoint is emerging in the East. The article focuses on the current developments on the border between Afghanistan and Pakistan and offers predictions for conflict resolution.

The issue of state borders is particularly important, as national boundaries often do not coincide with state boundaries, and many ethnic groups find themselves separated, leading to border disputes and the desire to “restore justice,” which is unique to each. These states include Pakistan and Afghanistan, which cannot reach a consensus on the Afghan-Pakistani border. Pakistan recognizes the so-called Durand Line, established in 1893, as the state border between the two countries, while Afghanistan does not consider this line legitimate and is making every effort to revise it. This line of Afghan foreign policy has been evident in all Afghan governments that have ruled for nearly a century and a half since the signing of the 1893 treaty.

This region has always been a place where numerous interests intertwine, with each side seeking to achieve its own agenda. A favorable resolution of the conflict along the Durand Line depends on which side the great powers choose to side with. Here, in turn, the interests of states supporting different sides in the conflict may clash.

The purpose of this study is to examine the border conflict that exists in bilateral Afghan-Pakistani relations. The objectives of this study are to examine the causes of the border dispute, examine the current situation on the Afghan-Pakistani border, and predict future developments along the border between the two countries.

Today, to understand the complex political dynamics unfolding between these two countries, it is necessary to turn to the historical experience of Afghan-Pakistani relations. This is especially true since today, i.e., in 2026 (2010), marks exactly 76 years since the first border conflict between

the two countries.

Thus, as noted above, the origins of the Afghan-Pakistani border conflict along the Durand Line go back to the 19th century, specifically to 1893, when this border was drawn, sowing the seeds of discord between the two countries and dividing the once-united people living in the area. It was then that all the contradictions that exist between the countries to this day were born.

How the conflict will develop further is difficult to predict. Everything depends on a number of circumstances: the international community's recognition of the Taliban, a settlement of the situation in Afghanistan, the willingness of the parties to compromise, etc. Is a full-scale war possible? We think so. But it is important to remember that history knows many similar border conflicts, and even war in these cases is not a solution. Typically, such disputes last for centuries, periodically flaring up and then dying down again, with no compromise ever being reached.

Keywords: Afghanistan, Pakistan, India, Pashtunistan, conflict, Durand Line, Balochistan.